

**Zarząd Bieszczadzkiego
Związku Powiatów
i Gmin Pogranicza**

W odpowiedzi na petycję z dnia 28 stycznia 2026 r. w sprawie wzmocnienia jakości, przejrzystości i skuteczności procesu tworzenia rezerwatów przyrody w województwie podkarpackim, działając na podstawie art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach (Dz. U. z 2018 r., poz. 807) informuję, co następuje.

Petycja zawiera wniosek o *zawieszenie procedowania obecnych rezerwatów i wdrożenie rozwiązań, które zapewnią, że projektowanie i ustanawianie rezerwatów przyrody będzie: 1) oparte na możliwe najlepszych danych i dowodach, 2) przejrzyste proceduralnie, 3) realne do sfinansowania i monitorowania, 4) społecznie akceptowalne przez wczesne i rzetelne włączanie interesariuszy, 5) adekwatne do wyzwań klimatu i innych presji oraz realne w tym kontekście.* Modyfikacja podejścia do ochrony rezerwatowej winna gwarantować wysoką jakość naukową, przejrzystość finansową i społeczną akceptację tych działań. Autorzy podkreślają, że sam formalny status ochronny nie zapewnia realnych efektów przyrodniczych i może prowadzić do powstawania obszarów chronionych jedynie „na papierze”. Postulują wprowadzenie niezależnej recenzji eksperckiej projektów oraz obowiązku wykazania i udokumentowania konkretnej „wartości dodanej” nowych rezerwatów względem istniejących form ochrony, takich jak np. Natura 2000. Wskazują również na konieczność rzetelnej analizy historii użytkowania terenu, przejrzystego nazewnictwa opartego na lokalnych toponimach, a także przygotowania jawnych planów finansowych i skutecznego systemu monitoringu z zabezpieczeniem środków na co najmniej 10 lat. Ochrona przyrody – Ich zdaniem – powinna opierać się na wczesnych konsultacjach społecznych, systemie rekompensat dla mieszkańców oraz podejściu adaptacyjnym do zagrożeń (biotycznych, abiotycznych). Autorzy domagają się także audytu skuteczności istniejących rezerwatów i przesunięcia nacisku z ilości na jakość ochrony, podkreślając, że priorytetem powinna być realna wartość przyrodnicza i dobre zarządzanie, a nie zwiększanie liczby chronionych hektarów.

Analizując poszczególne postulaty należy zauważyć, że nie wszystkie odnoszą się do kompetencji Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie.

Część postulatów sformułowanych w petycji dotyczy wprowadzenia standardów, które nie są aktualnie w pełni umocowane w polskim systemie prawnym dotyczącym rezerwatów przyrody. Dotyczy to w szczególności:

- wprowadzenia obowiązkowej, niezależnej recenzji eksperckiej projektów rezerwatów,
- ustawowego obowiązku wykazania „wartości dodanej” nowego rezerwatu względem innych form ochrony (np. obszarów Natura 2000),

- obligatoryjnego sporządzania wieloletnich (np. 10-letnich) planów finansowych przy tworzeniu rezerwatów,
- ustawowego systemu rekompensat dla mieszkańców,
- sformalizowanego, jednolitego systemu monitoringu skuteczności wszystkich rezerwatów,
- przeprowadzenia ogólnokrajowego audytu skuteczności istniejących rezerwatów przyrody,
- planowania sieci rezerwatów w ujęciu systemowym.

Wprowadzenie tych zmian wymagałoby nowelizacji ustawy o ochronie przyrody lub innych ustaw oraz wydania rozporządzeń wykonawczych. Wzorem tu mogą być obszary Natura 2000. System wyznaczania obszarów Natura 2000 i zarządzania nimi oparty jest na prawie Unii Europejskiej, w szczególności na dyrektywach siedliskowej i ptasiej, wspieranym bogatym orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej; w Polsce został wdrożony głównie poprzez ustawę o ochronie przyrody i rozporządzenia wykonawcze, uzupełniony m.in. przez wytyczne i poradniki. Proces wyznaczania obszarów, określania ich przedmiotów ochrony, planowania ochrony, udziału społeczeństwa oraz monitoringu, jest w tym systemie szczegółowo uregulowany.

Należy jednak podkreślić, że wdrożenie podobnie rozbudowanego systemu dla rezerwatów przyrody, oprócz wielu różnych skutków, w tym finansowych, mogłoby prowadzić do szczególnego potraktowania województwa podkarpackiego, analogicznie do wydzielenia w sieci Natura 2000 odrębnego regionu biogeograficznego alpejskiego, zajmującego południową, górską część województwa. Przy planowaniu sieci rezerwatów przyrody w ujęciu systemowym, z dużym prawdopodobieństwem należy wskazać, że w szczególny sposób potraktowane zostałyby nasze góry i pogórza, które pełnią kluczową rolę ze względów przyrodniczych, stanowiąc obszary o wyraźnej piętrowości klimatyczno-roślinnej, większej lesistości, wyróżniające się pod względem różnorodności biologicznej, ponadto stanowiące korytarze migracyjne. Niezwykle ważna jest również rola środowiskowa tych terenów, bowiem stanowią obszary źródliskowe głównych rzek Podkarpacia, tj. Sanu, Wisłoka i Wisłoki, wpływając na gospodarkę wodną i klimat. W takim właśnie miejscu utworzono w 1994 r. rezerwat „Źródlika Jasiołki” o powierzchni 1571,90 ha, największy rezerwat w polskich Karpatach. Unikalność gór i pogórzy naszego województwa wynika m.in. z obecności zarówno Karpat Wschodnich (Bieszczady Zachodnie, Góry Sanocko-Turczańskie, Pogórze Przemyskie), jak i Karpat Zachodnich (Beskid Niski, pozostałe Pogórza) i powiązanego z tym przejściowego charakteru flory i fauny, które zawierają zarówno elementy wschodniokarpackie, jak i zachodniokarpackie, ponadto południowe (subśródziemnomorskie, pontyjsko-pannońskie).

Cześć postulatów ujętych w petycji może być i już jest realizowana przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Rzeszowie. Zwrócić uwagę należy przede wszystkim na transparentność procesu tworzenia i konsultacje.

W ramach inicjatywy „100 rezerwatów na 100-lecie Lasów Państwowych” zapewniono udział społeczeństwa. Przeprowadzono również lustracje terenowe planowanych obiektów.

W przypadku proponowanych rezerwatów ujętych na tzw. „shadow list”, których proces weryfikacji rozpoczęto w 2025 r., prowadzone były wizje terenowe z udziałem: pracowników Regionalnej Dyrekcyj Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Regionalnego Koordynatora, Przedstawicieli PGL Lasy Państwowe, przedstawicieli samorządów terytorialnych i mieszkańców. Spotkania te miały nie tylko charakter weryfikacyjny, ale również edukacyjny – umożliwiały wymianę wiedzy i argumentów wszystkich stron. Należy podkreślić dobrą współpracę z poszczególnymi nadleśnictwami i Regionalną Dyrekcją Lasów Państwowych

w Krośnie – pracownicy tych jednostek uczestniczyli we wszystkich wizjach terenowych, wspomagając proces weryfikacji swoją wiedzą, kompetencjami i znajomością terenu. W zdecydowanej większości wizji uczestniczył Regionalny Koordynator, czasem również przedstawiciele innych organizacji ekologicznych – głównie Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków.

Również w tym procesie planuje się włączenie społeczeństwa do konsultacji nad ostatecznym kształtem obiektów, które po weryfikacji wskazane zostaną do dalszych prac i utworzenia.

W kwestii uwzględnienia rzetelnej analizy historii użytkowania terenu i przejrzystego nazewnictwa opartego na lokalnych toponimach, jest to zasadne i przy tworzeniu rezerwatów przyrody w ostatnich latach było uwzględniane i nadal będzie. Historia środowiska (*environmental history*) czy ekologia historyczna (*historical ecology*), badające historyczne powiązania między społecznościami ludzkimi a środowiskiem, wnoszą wiele istotnych informacji ważnych z punktu widzenia delimitacji granic rezerwatów przyrody, ale również prowadzenia ich ochrony. Elementy takie były uwzględniane również we wcześniej tworzonych rezerwach – wspomniany wyżej rezerwat przyrody „Źródlika Jasiołki” obejmuje nie tylko tereny lasów, ale również wysiedloną w ramach akcji „Wiśla” wsi Jasiel. Dawna historia nadal jest uwzględniana i dlatego od początku XXI w. prowadzone jest wykaszanie części dawnych terenów otwartych wsi celem zachowania tzw. krainy dolin a zarazem mozaiki ekosystemów lasów, łąk, zadrzewień i torfowisk.

Odnosząc się do zarzutu masowości tworzenia rezerwatów przyrody, proces w ostatnich 2–3 latach ewidentnie nie ma charakteru masowego. W 2024 r. powstały dwa rezerваты przyrody („Dolina Smarkatej” i „Mur Krzeczkowski”) oraz powiększono rezerwat „Zwieszło” (aktualnie „Zwieszło w dolinie Olchowatego”, wejście w życie zarządzenia w styczniu 2025 r.). W 2025 r. utworzyliśmy 6 rezerwatów przyrody: „Dziurkowiec”, „Sochy”, „Targowisko”, „Dolina Jodłówek”, „Przełom Strwiąża” i „Las Zapaśny - Pamięci Sieniawskich Leśników”. Wszystkie te rezerваты były propozycjami leśników. Należy podkreślić, że przez blisko 20 lat w regionie tworzono stosunkowo niewiele nowych rezerwatów, a obecne działania stanowią w przeważającej części uzupełnienie sieci rezerwatów.

Patrząc na proces tworzenia rezerwatów przyrody w województwie podkarpackim począwszy od okresu po II wojnie światowej, należy podkreślić, że uwzględniając liczbę nowych rezerwatów przyrody, najwięcej rezerwatów utworzono w dekadzie 1991-2000, tj. 38 obiektów oraz w dekadzie 1951-1960, tj. 25 obiektów. Uwzględniając powierzchnię nowych rezerwatów, największy przyrost powierzchni nastąpił w dekadzie 1991-2000, tj. 7941,63 ha, oraz w dekadzie 2001-2010, tj. - 1722,39 ha (dane na podstawie opracowania Marcela A. 2022. Rezerваты przyrody województwa podkarpackiego - tworzenie i funkcjonowanie. Materiały niepublikowane).

W 2024 r. powierzchnia nowoutworzonych rezerwatów przyrody wynosiła 118,38 ha, natomiast w 2025 r. było to 818,07 ha. Uwzględniając powiększenie rezerwatu „Zwieszło w dolinie Olchowatego” (o 482,29 ha), w latach 2024-2025 powierzchnia objęta ochroną rezerwatową wynosiła łącznie 1418,74 ha.

W odniesieniu do zarzutów o brak merytorycznych podstaw lub niską jakość dokumentacji należy wskazać, że choć część proponowanych rezerwatów nie posiada odrębnych, syntetycznych opracowań, wiedza o ich wyjątkowych walorach opiera się na przeprowadzonych inwentaryzacjach i badaniach naukowych, danych zawartych w dokumentach planistycznych (planach, strategiach, studiach rozwoju) oraz w planach zarządzania lasu. Część obiektów posiada dokumentację inwentaryzacyjną, a ocena jej jakości ma w pewnym stopniu charakter subiektywny. Warto również podkreślić, że znacząca część

propozycji wywodzi się z „Projektu docelowej sieci rezerwatów przyrody na gruntach będących w zarządzie Lasów Państwowych”, zrealizowanego w 1995 r. przez Biura Urządzenia Lasu i Gospodarki Leśnej na zlecenie Departamentu Ochrony Przyrody Ministerstwa Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa. Projekt ten miał charakter kompleksowej analizy (w oparciu o przyjętą metodykę) obszaru całej Polski i obejmował m.in. weryfikację terenową istniejących i proponowanych rezerwatów.

Podnieść należy, że w procesie decyzyjnym Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie musi uwzględniać silną polaryzację poglądów i oczekiwań. Obecnie rozpatrywane są cztery petycje: dwie popierające tworzenie nowych rezerwatów i dwie przeciwnie. Jest to zadanie bardzo trudne. Sytuacja ta jednoznacznie pokazuje, że oczekiwania społeczne w zakresie ochrony przyrody są zróżnicowane. Rolą organu administracji nie jest opowiadanie się po jednej ze stron, lecz wyważone stosowanie przepisów prawa oraz uwzględnianie interesu publicznego. Należy podkreślić, że zgodnie z art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2026 r., poz. 13), utworzenie lub powiększenie obszaru rezerwatu przyrody jest celem publicznym w rozumieniu ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami.

Powstawanie rezerwatów przyrody budzi wiele obaw w kontekście ograniczeń. Natomiast należy zaznaczyć, że podejście do ochrony rezerwatowej ewoluuje w stronę modelu bardziej otwartego i adaptacyjnego. Przykładem jest powstały początkiem 2025 r. rezerwat „Dziurkowiec”, gdzie oprócz ruchu turystycznego dopuszczono zbiór runa leśnego. Podobne działania planowane są w innych rezerwach. Na terenie województwa już są i będą nadal udostępniane rezerwaty przyrody dla turystyki, jeżeli oczywiście nie koliduje to z ich celami ochrony.

Mimo braku planów ochrony dla wielu obiektów, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Rzeszowie wdraża zadania ochronne, pozyskując środki na ich realizację. Działania te skupiają się na ekosystemach półnaturalnych (łąkach) oraz ochronie rzadkich gatunków. Należy zaznaczyć, że tworzenie planów ochrony wiąże się z dużym nakładem finansowym i czasowym w zakresie opracowywania dokumentacji do planu, a następnie właściwego planu ochrony w postaci zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie. W przypadku zadań ochronnych proces jest szybszy i umożliwia sprawne reagowanie na najpilniejsze potrzeby rezerwatów przyrody. Podkreślenia wymaga, że w okresie od 2.02.2002 r. do 31.12.2020 r. Wojewoda Podkarpacki a następnie Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie, wydali 281 aktów prawnych dotyczących zarządzania rezerwatami, w tym 203 akty dotyczące zadań ochronnych realizowanych w rezerwach oraz 78 aktów dotyczących szeroko rozumianego udostępnienia rezerwatów (dane na podstawie opracowania Marcela A. 2022. Rezerwaty przyrody województwa podkarpackiego - tworzenie i funkcjonowanie. Materiały niepublikowane).

W kontekście powyższego należy zaznaczyć, że monitoring przedmiotów ochrony i ogólnego stanu rezerwatów przyrody prowadzony jest w miarę potrzeb przez pracowników RDOŚ oraz pracowników właściwych nadleśnictw.

Uwypuklić należy rolę rezerwatów przyrody jako obszarów referencyjnych do badań naukowych. Ma to szczególne znaczenie w województwie podkarpackim, jak podkreślono obejmującym rozległe obszary gór i pogórzy, położonym na styku Karpat Wschodnich i Karpat Zachodnich. Rezerwaty stanowią nie tylko narzędzie ochrony, ale także zaplecze badawcze o znaczeniu ponadregionalnym, co ma szczególne znaczenie w dobie zmian klimatycznych.

Kończąc należy zaznaczyć, że od 2025 r. obowiązuje tzw. subwencja ekologiczna, przewidująca środki finansowe dla jednostek samorządu terytorialnego z tytułu występowania na ich terenie form ochrony przyrody – w szczególności parków narodowych i rezerwatów

przyrody. Mechanizm ten ma na celu wzmocnienie finansowej stabilności gmin, na których obszarze znajdują się tereny chronione.

Rezerваты przyrody zapewniają kluczowe usługi ekosystemowe, w tym w szczególności: retencja wody, stabilizacja klimatu lokalnego, ochrona różnorodności biologicznej czy usługi kulturowe, takie jak krajobraz, turystyka, edukacja, tożsamość lokalna.

Ponadto tworzenie rezerwatów wpisuje się w długą tradycję polskiej ochrony przyrody – pierwsze rezerваты przyrody powstawały już w okresie II Rzeczypospolitej. Obecne działania stanowią i nadal powinny stanowić kontynuację tej tradycji, przy jednoczesnym uwzględnieniu współczesnych wyzwań środowiskowych oraz zróżnicowanych oczekiwań społecznych.

Na zakończenie dziękujemy Autorom petycji za przedstawienie merytorycznych uwag i propozycji dotyczących systemu ochrony rezerwatowej. Zgłoszone postulaty stanowią istotny głos w dyskusji nad jakością, przejrzystością i skutecznością działań podejmowanych w zakresie ochrony przyrody, w tym ochrony rezerwatowej.

W zakresie pozostającym w kompetencjach Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie deklarujemy gotowość do dalszego doskonalenia praktyk, w szczególności w obszarze transparentności procedur, dialogu społecznego oraz dokumentowania efektów działań ochronnych.

Jesteśmy otwarci na dalszy, merytoryczny dialog w sprawach dotyczących ochrony najcenniejszych walorów przyrodniczych województwa podkarpackiego.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska

w Rzeszowie

(-)

Sławomir Serafin

(podpisano bezpiecznym podpisem elektronicznym)

Otrzymują:

- 1) adresat
- 2) ad acta